

fasser von RV. 8, 78. 79.

पुरुमेधम् 1) adj. v. l. für °मेध SV. I, 6, 1, 5, 9. — 2) m. = पुरुमेध 2. Ind. St. 3, 223, a.

पुरुय्य (पुरु + रथ) adj. *der viele Wagen hat* RV. 10, 64, 5. Nir. 11, 23.

पुत्रवस m. MĀK. P. 114, 13 falsche, gegen das Versmaass verstossende Schreibart für पुत्रवस = पुत्रवस.

पुत्रावन (पुरु + रा°) adj. *viel bellend, — heulend, Bez. eines Dämons: पुत्रावणा देव रिषस्पाकि* VS. 8, 27. — Vgl. पुत्रवस.

पुरुहूच (पुरु + हृच्) adj. *viel glänzend* RV. 10, 104, 5.

पुरुहूय (पुरु + हृय) adj. f. *स्री vielgestaltig, vielfarbig* RV. 2, 2, 9. 33.

9. वपूयि 3, 53, 14. अग्नि 5, 8, 2. 5. गावः 6, 28, 1. इन्द्रो मायाभिः पुरुहूय इयते 47, 18. वाज 8, 1, 4. 49, 18. लघुर *der mancherlei Gestalten bildet* VS. 22, 20. 28, 9. AV. 9, 10, 19. oxyt. 18, 1, 17.

पुरुवर्मन् (पुरु + व°) adj. *viele Gänge —, Pfade habend* AV. 5, 2, 7.

पुरुवर्मस् (पुरु + व°) adj. so v. a. पुरुहूय Nir. 11, 21. RV. 10, 120, 6.

पुरुवाज (पुरु + वाज) adj. *kraftreich, kräftig: नू नैश्चित्रं पुरुवाजामिद्वृती अग्रे रयिं मघवन्नश्च धेहि* RV. 6, 10, 5.

1. पुरुवार (पुरु + वार) adj. *reichen Schweif (und Mähne) habend, vom Ross* RV. 4, 119, 10. वृपन् 4, 39, 2. 9, 93, 2. 96, 24. उन्नन् 1, 139, 10.

2. पुरुवार (पुरु + वार) adj. *schätzereich, gabenreich: रायस्पायः* RV. 2, 40, 4. होतर् 4, 21, 5. 6, 15, 7. Agni 2, 2, 2. 4, 2, 20. 6, 1, 13. 5, 1.

पुरुवारपुष्टि (2 पु° + पु°) adj. *schätzereiche Wohlfahrt habend, — gebend: Agni* RV. 1, 96, 4.

पुरुवीर (पुरु + वीर) adj. *männerreich, viele Mannen —, Leute habend* RV. 2, 27, 7. Varuṇa 28, 3. रयि 4, 44, 6. 6, 6, 7. 22, 3. 49, 15. 8, 60, 6. 10, 107, 1. — 6, 32, 1.

पुरुवेयस् (पुरु + वे°) adj. *viel erregt oder viel erregend: Agni* RV. 8, 44, 26.

पुरुवर्त (पुरु + वर्त) adj. *viele Satzungen habend: Soma* RV. 9, 3, 10.

पुरुवाक (पुरु + वाक) adj. *vielvermögend: Indra* RV. 3, 35, 7. 6, 21, 10. 24, 4. 7, 19, 6. — AV. 13, 3, 5. superl. von den A°vin RV. 6, 62, 5.

पुरुश्चन्द्र (पुरु + च् = चन्द्र) adj. *vielschimmernd, glänzend: Agni* RV. 1, 27, 11. — 3, 23, 3. 5, 8, 1. *der Wagen der A°vin* 7, 72, 1. *die A°vin* 8, 5, 32. वाजाः 1, 53, 5. रे 2, 2, 12. 7, 100, 2. 9, 62, 12. 89, 7. वमूनि 5, 61, 16. 6, 36, 4.

पुरुष UNĀDIS. 4, 74. Häufig metrisch gedehnt पूरुष; s. RV. PAṬ. 9, 19. 28. 29. VP. PAṬ. 3, 118. WHITNEY zu AV. PAṬ. 3, 21. P. 6, 3, 187. Sch. 6, 1, 7. VĀRT. 3, Sch. AK. 2, 6, 4, 1. H. 337. MED. sh. 41. HALĪ. 2, 176. 1) m. *Mann, Mensch; Person; pl. Leute; auch so v. a. Diener, Dienstmann* AK. 2, 6, 4, 1. 3, 4, 29, 220. TRĪ. 3, 3, 438. H. 337. an. 3, 739. MED. sh. 41. HALĪ. 2, 176. यदि वायुस्तत्प पूरुषस्य RV. 7, 104, 15. 10, 97, 4. 5. 8. शं नो गो-यश्च पुरुषेभ्यश्चास्तु 168. 3. गौरश्चः पुरुषः पशुः AV. 8, 2, 25. त्रायन्तामिमं पुरुषम् 7, 2. 12, 4, 23. 13, 4, 42. सर्वं संसिद्य मत्यं देवाः पुरुषमाविशन् 11, 8, 13. 18. यथा मृगाः संविजत्सं आरण्याः पुरुषादधि 5, 21, 4. 3, 21, 1. एषा लघो पुरुषे सं बभूवाम्नाः सर्वं पशवो ये अन्ये 12, 3, 51 (vgl. CAT. Ba. 3, 1, 2, 13. fgg.). देवकृता. पुरुषैः कृता 5, 14, 7. 4. 18, 5. यथेह पुरुषो ऽसत् vs. 2, 33. 16, 3. नमो ऽग्रये प्रचरते पुरुषाय च ते नमः AV. 9, 3, 12. पुरुषस्य वा एषो ऽस्माति यो ऽग्नीषोमीयस्य पशोरस्माति AIT. Br. 2, 3, IV. Theil.

द्विप्रतिष्ठा वै पुरुषः 18. 4, 22. न पापः पुरुषो यास्यः 25. 5, 14. रेतः पुरुषस्य प्रथमं संभवतः संभवति 3, 2. TS. 2, 1, 4, 5. 2, 2, 3. 5, 2, 5, 1. यथा पुरुषः स्त्रावभिः संततः 3, 9, 1. 5, 2, 3. त्रयः पशूनां कृस्तादानाः पुरुषो कृस्ती मर्कटः (vgl. VS. 24, 29) 6, 4, 5, 7. पुरुष इष्टकामुपादधात्पुरुष इष्टकाम् je Einer TBa. 1, 1, 2, 5. 2, 6, 4. व्यतिषक्ता वै पुरुषः पाप्मभिः 2, 7, 26, 5. पुरुषो हि प्रथमः पशूनाम् CAT. Ba. 6, 2, 1, 18. 7, 3, 2, 17. Herr der Thiere KĪTJ. 20, 10. der nächste an Praḡapati CAT. Ba. 2, 3, 4, 1. पुंसि वै पुरुषे रेतः männliche Person ÇĀKH. GRH. 1, 19. — KĪTJ. ÇA. 7, 1, 8. 10, 2, 23. 15, 4, 26. पुरुष, नारी M. 1, 32. Suçr. 1, 56, 19. 116, 7. अस्वतस्त्राः स्त्रियः कार्याः पुरुषोर्देवानिश्च (KULL.: भर्त्रादिभिः) M. 9, 2; vgl. पुरुषग्र. 4, 20. 186. 8, 98. एतावान्पुरुषस्तात कृतं यस्मिन्न नश्यति BRAHMAN. 1, 9. MBh. 1, 3322. 5, 4525. पुरुषो भव R. 6, 16, 80. इदमत्यद्भुतं चात्र चकार पुरुषो (so v. a. Held) ऽनुनः MBh. 3, 15768. स राजा पुरुषो दण्डः स नेता शासिता च सः so v. a. die personificirte Strafgewalt (s. JOHANNSTGEN, Ueber d. Ges. des Manu, S. 5) M. 7, 17. HIT. I, 29. पुरुषाधिराज RAGH. 2, 41. पश्चाद्दृष्टु-रुषमादाय ÇĀK. 73, 1. पुरुषैरासकारिभिः M. 9, 12. N. 8, 11. R. 1, 4, 25. नात्पादयेत्स्वयं कार्यं राजा नाप्यस्य पूरुषः sein Beamter M. 8, 48. मम पुरुषाः N. 13, 39. 18, 5. SĪV. 3, 15. MĀLAV. 11, 7. KATHĪS. 27, 45. पूरुष JĀGĪ. 1, 347. BHAG. 3, 49. PAÑKĀT. I, 279. HIT. I, 107. Als Mannesmaass gelten fünf Aratni (zu 2 Pada, das Pada zu 12 Aṅguli) KĪTJ. ÇA. 16, 8, 21. 25. अर्थ° 4. 7. CAT. Br. 1, 2, 5, 14. VARĀH. BRH. S. 32, 8. 53, 6. fgg. द्विपुरुषा (रज्जु) zwei Manneslängen lang KĪTJ. ÇA. 16, 8, 1. fem. in dieser Bed. auch ई, sonst aber nur स्त्री P. 4, 1, 124. VOP. 6, 56; vgl. MBh. 6, 8. HARIV. 3099. Des Menschen Person wird verschieden zusammengesetzt gedacht: aus fünf Theilen AV. 12, 3, 10. AIT. Ba. 2, 14, 6, 29. PAÑKĀV. Br. 14, 5, 26. aus sechs AIT. Ba. 2, 39. aus sechszehn ÇĀKH. ÇA. 16, 4, 16. aus zwanzig PAÑKĀV. Br. 23, 14, 5. aus einundzwanzig AIT. Ba. 1, 19. TS. 5, 1, 6, 1. CAT. Ba. 13, 5, 2, 6. aus vierundzwanzig 6, 2, 2, 23. aus fünfundzwanzig ÇĀKH. ÇA. 16, 12, 10. पञ्चम-कृभूतशरीरिसमवायः पुरुष इत्युच्यते Suçr. 1, 4, 1. — b) पञ्च पुरुषाः Bez. von fünf unter bestimmten Constellationen geborenen fürstlichen Personen, Wundermenschen: ताराग्रदैर्बलपुतेः स्वनेत्रस्वोच्चैश्चतुष्टयगैः । पञ्च पुरुषाः प्रशस्ता ज्ञायन्ते तानहं वक्ष्ये ॥ VARĀH. BRH. S. 69, 1. der 69te Adhijaja heisst पञ्चपुरुषलक्षणा oder महापुरुषलक्षणा. — c) das Persönliche und Beseelende im Menschen und in andern Wesen und Körpern: Seele, Geist; daher auch ein gedachtes oberstes Persönliches, höchster Geist; Weltseele, AK. 1, 1, 4, 7. 3, 4, 29, 220. TRĪ. 1, 1, 113. H. 1366. H. an. HALĪ. 1, 134. VS. 23, 51. 52. प्राणति पुरुषो गर्भं सत्तरा AV. 11, 4, 14. तस्माद्द्वि विद्वान्पुरुषमिदं ब्रह्मेति मन्यते 8, 32. पुरं यो ब्रह्म-णो वेद यस्याः पुरुष उच्यते 10, 2, 28. वेदाकृमेतं पुरुषं मृक्तासमादित्यवर्णं तमसः परस्तात् den lichten grossen Geist VS. 31, 18. 32, 2; vgl. स एव पुरुषः प्रज्ञापतिरभवत् CAT. Br. 6, 1, 4, 5. 8. स वै पुरुषः प्रज्ञापतिः पूर्वो ऽस्य सर्वस्य ÇĀKH. Br. 23, 4. वेद वा अहं तं पुरुषं सर्वस्यात्मनः परायणाम् CAT. Br. 14, 6, 9, 11. fgg. in der Sonne, im Monde, im Winde u. s. w.: य एष एतस्मिन्मण्डले पुरुषः 10, 5, 2, 1. fgg. 14, 5, 2, 1. 12. 18. 5, 1. fgg. — ततः सत्यवतः कायात्पादाबद्धं वशं गतम् । अङ्गुष्ठमात्रं पुरुषं निश्चकर्ष यमो बलात् ॥ SĪV. 3, 16. प्रकृति, पुरुष SĀKHĪJAK. 3 u. s. w. KAPILA 1, 67. 134. JOGAS. 1, 16. TATTVA. 17. ÇIÇ. 4, 55. पुरुषो मानसः JĀGĪ. 3, 194. पुराण-